

ва, підписує протоколи його засідань, виконує його рішення (п. 1 ст. 69 і п. 2 ст. 70 ФЗ «Про акціонерні товариства»). Тим самим особа, що здійснює функції одноособового виконавчого органу товариства:

- скликає засідання колегіального виконавчого органу на вимогу його члена (членів), а також за власною ініціативою, якщо інше не передбачено уставом або затверджуваними загальними зборами акціонерів внутрішнім документом товариства, і на вимогу інших органів та осіб, прямо передбачених уставом або затверджуваними загальними зборами акціонерів внутрішнім документом товариства;
- формує порядок денний засідання колегіального виконавчого органу товариства, включаючи в нього питання, запропоновані його членами, а також вносить до порядку денного питання за власною ініціативою, якщо інше не передбачено уставом або затверджуваними загальними зборами акціонерів внутрішнім документом товариства, і на вимогу інших органів й осіб, прямо передбачених уставом або затвердженими загальними зборами акціонерів внутрішнім документом товариства;
- бере участь і головує в засіданнях колегіального виконавчого органу товариства, тому що в противному випадку особа, що здійснює функції одноособового виконавчого органу, це змогло б здійснювати функції голови колегіального виконавчого органу товариства;
- голосує із всіх питань порядку денного засідання колегіального виконавчого органу товариства, тому що в противному випадку особа, що здійснює функції одноособового виконавчого органу, не змогла б повною мірою здійснювати функції голови колегіального виконавчого органу товариства;
- підписує протоколи засідань колегіального виконавчого органу товариства та виконує його рішення.

Особа, яка обрана здійснювати функції одноособового виконавчого органу товариства, на період від'їзду у відрядження, у відпустку та т.п. у приказному порядку розподіляє свої права й обов'язки між керівниками товариства або покладає їх на одного зі своїх заступників. Однак такі керівники не мають права без доручення представляти інтереси товариства перед третіми особами та здійснювати права і обов'язки одноособового виконавчого органу стосовно колегіального виконавчого органу товариства. Керівник має право представляти інтереси товариства перед третіми особами тільки у випадку наявності в нього доручення, виданого одноособовим виконавчим органом товариства. Що стосується прав і обов'язків одноособового виконавчого органу стосовно колегіального виконавчого органу товариства, то під час відсутності одноособового виконавчого органу, може здійснювати функції керування тільки член колегіального виконавчого органу товариства і тільки у випадку, якщо такий порядок надання зазначених прав й обов'язків члену колегіального виконавчого органу товариства передбачений в уставі або затверджуваному загальними зборами акціонерів внутрішньому документі товариства.

Широке використання акціонерних товариств в сучасних економічних системах свідчить, що ця організаційно-правова форма іманентна ринковій економіці і має широкі перспективи свого розвитку.

Функціонування акціонерних товариств має свої особливості, оскільки воно поєднує одиничні капітали в один з метою вирішення значних проблем економічного розвитку і одержання прибутку акціонерів. Це викликає особливість управління акціонерним капіталом, де стикаються інтереси власників акцій, виконавчого органу та робітників. Взаємовідносини між цими структурними елементами є достатньо складними і добитися ефективної роботи акціонерного товариства можна за рахунок сполучення інтересів сторін та ефективного управління справами товариства.

Література.

1. Гражданское и торговое право капиталистических государств / Под ред. Е. А. Васильева. – М., 1993. – С. 159.
2. Гражданское и торговое право капиталистических государств / Под ред. Р. Л. Нарышкиной. – М., 1983. – Ч. 1. – С. 179.
3. Акционерный закон ФРГ 1965 р. // Современное зарубежное и международное частное право. – М., 1996. – Ч. II. – С. 167–327.

УДК 323.1(477): 329

Ілля Фікс

ПИТАННЯ ЕТНОПОЛІТИКИ В ПРОГРАМАХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

У статті розглядаються концепції державної етнонаціональної політики в Україні, які пропонуються політичними партіями. Аналізуються політичні програми провідних партій України. Визначається зміст та напрямки етнополітики, що в них закладені, узагальнюються основні принципи. Розглядається роль держави у здійсненні теорій, що пропонуються, а також їх співвідношення із домінуючими суспільними переконаннями.

Ключові слова: політична партія, етнонаціональна політика, титульна нація, національні меншини, державна мова, націоналізм, національність.

Формування засад державної етнонаціональної політики, які мають реальні можливості утілення у життя через відповідні адміністративні та правові важелі, в Україні здійснюється у середовищі таких інститутів, як політичні партії. Вони мають дуалістичну природу – як суспільне формування і носії певної ідеології і як інститути, що формують органи влади – законодавчі, виконавчі (уряд формується парламентською партійною коаліцією), місцеві ради і – у потенціалі, – як передбачається варіантами конституційної та адміністративної реформ – виконавчі органи місцевих рад.

Політичні партії є одним з основних інструментів, що надають істотний вплив на формування принципів державної політики в Україні. З переходом на пропорційну модель виборів до законодавчих і представницьких органів влади Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, міські і районні ради формуються тільки з представників партій, які дістали виняткове право пропонувати кандидатів у депутати. Таким чином, партії, що шляхом перемоги на виборах здобули проходження у відповідну раду, отримують можливість реалізувати свою політичну програму, яка априорі й дозволила залучити голоси виборців. При цьому, партії, представлені у Верховній Раді України мають можливість втілювати свої програмні принципи шляхом проведення тих або інших законодавчих актів, тобто здійснювати формування державної політики в усіх сферах.

Ідеальна модель є такою, що політична програма партії є відображенням переконань певних кіл суспільства. Чим

більше коло громадян поділяє відповідні погляди, тим більшу підтримку має партія, яка набуває потужнішого впливу у раді і має ширші можливості для трансформації своїх програмних принципів у діючі принципи політики держави. Таким чином, партійний механізм перетворює суспільні ідеї в державну політику.

Дослідження напрямків ідеології і прикладного характеру політичної діяльності партій в Україні отримало сьогодні достатнє поширення перш за все у політичних науках. Однак вони мають або загальний характер, або націлені на інші аспекти, що безпосередньо не торкаються проблем етнополітики. Дослідження політичних програм з точки зору етнополітики стосувалося, зокрема, минулих часів, наприклад початку ХХ ст., 1990-х років; сучасний стан цієї проблеми в основному залишається за межами аналізу. Крім того, проблема не розглядається у контексті державного управління. Між тим, життя політичних партій в Україні має становище, що швидко змінюється, з перманентною трансформацією програмних принципів, виникненням/занепадом суб'єктів активної політики. Таким чином, аналіз чинного стану на певний термін є завжди актуальним, оскільки саме така політична ситуація, конструкція, що склалася на певний час, здійснює вплив на механізми державної політики в сфері, що викликає наш науковий інтерес.

Роботи у сфері аналізу державної етнополітики, зокрема в контексті існуючих суспільних ідей, таких дослідників як д.і.н. І. Курас, д.п.н. Ю. Левенець, д.і.н. Т. Бевз, д.і.н. О. Майборода, д.і.н. О. Рафальський, д.п.н. В. Котигоренко, д.п.н. С. Римаренко, Т. Марусик та інших були теоретичними орієнтирами при написанні цієї статті.

У дослідженні розглядаються вузькоспеціальні питання концепції етнополітичної політики загальної проблеми українського різноманіття сучасних партійно-політичних ідеологій, яка в цілому достатньо широко розглянута у науковій та науково-популярній літературі в тому числі у призмі її впливу на формування державної політики. Між тим, та частка у контенті партійних ідеологій, що об'єднує групу питань етнополітичного характеру, та її зв'язок з офіційною політикою держави не були суттєвою науковою дослідженості.

Стаття спрямована на аналіз концепцій державної етнополітичної політики, які закладені у програмах політичних партій України на теперішній момент, виявлення загальних місць, систематизацію, пошук узагальнюючих аспектів у їх зв'язку з поширеними в суспільстві точками зору на впровадження державою норм і заходів у сфері етнополітики.

Аналіз політичних програм партій в Україні, моніторинг їх діяльності показує, що питання етнополітики мають ключовий характер, не менш важливий, ніж соціально-економічні, зовнішньополітичні питання. Цей феномен, на наш погляд, відображає зіткнення світоглядних позицій, властивих українському суспільству, що накладає відбиток на весь характер політичної конкуренції, представленої протягом всієї нової української історії.

Ми провели аналіз політичних програм партій, які представлені у парламенті країни, та деяких, що впливають на певні регіональні спільноти. Усі вони містять чітку та сформовану систему поглядів на побудову державної етнополітики.

Так, програма Партії регіонів України [4], що є комплексом декларативних тез, у сфері етнополітики обмежується стислою, але системоутворюючою концепцією, що базується на наданні російській мові статусу державної. В основу державотворюючих відносин закладається принцип – «Дві мови – один народ».

Народна партія України (Блок Литвина) у програмі [6] декларує намір «урегулювання мовної ситуації», визнаючи, що в країні наявні суперечності в цій сфері. Загалом концепція етнополітики представлена у вигляді загальної тези

щодо затвердження української нації як «спільноти вільних громадян незалежно від їх походження, мови, віросповідання» тощо.

В основу парадигми державної етнополітики у програмі партії «Наша Україна» [7] покладене формування української нації як спільноти громадян України незалежно від етнічної і мовної приналежності тощо. Тим часом, громадянська консолідація в такому поліетнічному суспільстві, як Україна розглядається «на культурній основі титульної української нації», де базовими ознаками є українська мова, національні традиції. Це мотивує необхідність захисту і сприяння розвитку української етнокультурної сфери «як основи процесів загальнонаціональної консолідації», зміцнення статусу української мови як єдиної державної мови. Водночас партія декларує розвиток і захист усіх мов національних меншин.

Однак чинник єдиної державної мови є для «Нашої України» таким, що переважає, що з'являється в акценті на беззастережне виконання ст. 10 Конституції України [1] щодо української мови як єдиної державної, а також на перегляд Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов і мов меншин», щоб з переліку об'єктів захисту виключити мови, що мають державний статус в інших країнах (припустимо, що намір орієнтований на виключення з числа тих, що захищаються, російської мови).

Принциповим елементом програми є залучення у сферу державної етнополітики світового українства, вживання державою системних заходів з культурного розвитку діаспори, збереження її ідентичності, культурної інтеграції в українське суспільство.

Формування державної етнополітики в концепції Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» [5] представлено, як прагнення «домагатися відродження і розвитку національної культури і мови, культури і мови національних меншин», що є головним чинником консолідації суспільства. Показово, що політична програма власне Блоку Ю. Тимошенко, з яким асоційована партія, як суб'єкта виборчих процесів, взагалі не містить тез щодо етнополітики, мовних відносин, що може свідчити про прагнення уникнути прихильності до певних сегментів суспільства і знайти більш широку підтримку, що є неможливим за декларування будь-якої з основних концепцій. Однак заслуговує на увагу публічне висловлювання лідера об'єднання Ю.Тимошенко (на той час - серпень 2009 р. - Прем'єр-міністра України) [2], що ця політична сила (яка була інтегрована у систему державної влади) виключає можливість розгляду питання впровадження другої державної мови в Україні. Так само показово, що мали місце спроби дезавувати цю декларацію з боку представників блоку в регіонах, де традиційно популярна ідея двомовності. Таким чином, і тут виявляється очевидність залежності політичної програми від пріоритетів у виборі етнополітичної моделі.

Комуністична партія України [8] в програмі висловлює традиційну прихильність до інтернаціоналізму і констатує наявність суспільних протиріч в Україні, що сформувалися внаслідок впливу на внутрішню (зокрема, етнополітичну) політику сил, які сповідають націоналізм. Підкреслюється русофобський, антиросійський характер поширеного в Україні націоналізму, який доповнюється також шовінізмом, сіонізмом, антисемітизмом. Партія ставить за мету викорінення з практики державної політики даного ідеологічного підходу. Принциповим моментом програми КПУ є підтримка ідеї надання російській мові статусу державної на рівні з українською з метою перешкодження загрози розколу суспільства.

Програма Соціалістичної партії України [9] містить окремих розділ «Етнополітична політика». Як основний принцип етнополітики підкреслюється формування української національної ідентичності, єдиного народу на багатонаціональній базі. Зазначається чинник двох - російської і української - мов як його об'єднуючих основ. У прямій залежності від ступеню прийняття цієї обставини державною

владою знаходиться суспільна злагода. СПУ бачить необхідність затвердження державної «Концепції національної політики України», заснованої на вільному виборі громадянами мови спілкування, навчання тощо. СПУ покладає на державу такі завдання, як виключення націоналізму з суспільного життя, зрівняння ксенофобії зі злочиним, залучення освіти до її подолання, пропаганда різноманіття культур, підтримка діалогу влади і національних громад в формі міжнаціональних рад.

Далі розглянемо політичні програми партій з яскраво вираженою регіональною спрямованістю, що мають значну електоральну підтримку і помітне представництво у місцевих радах лише в певних регіонах України. В цих локальних секторах відповідні партії надають істотний вплив на формування регіональної політики, трансформацію державної політики в її застосуванні до місцевих умов. Прослідимо особливості етнополітики, що пропонуються в програмах партій, інтегрованих в даний час до органів влади в АР Крим - Прогресивної соціалістичної партії України, партії «Російський блок», «Союз», Соціал-демократичної партії України (об'єднаної).

Прогресивна соціалістична партія України (Блок Н. Вітренко) пропонує [10] закріпити в Конституції України державний статус російської мови та урахувати вимоги Європейської хартії регіональних мов і мов меншин, що представляється як захід із забезпечення захисту прав і свобод громадян, встановлення справедливості в суспільстві.

Передвиборна програма «Російського блоку» [3] вже у заголовку декларує намір до розв'язання одного з проблемних питань державної етнополітики – «За російську мову, єдність і гідне життя!». Концепція етнополітики партії будується на ідеї єдиного народу, який проживає на всій території України, але розмовляє двома близькими мовами, і полягає в консолідації суспільства на основі збереження єдності слов'янських народів, послідовного зближення між росіянами і українцями. Партія пропонує закріпити рівноправний статус української і російської як двох державних мов, що сприятиме згоді між двома частинами єдиного народу України. Отримує критичну оцінку ідея, яка полягає в основі сучасного державотворення - української націоналістичної ідеології. Вказується на її деструктивний характер; зазначається, що ця модель політики в сфері міжнаціональних відносин сформувала розкол в суспільстві за національною, мовною ознакам.

Соціал-демократична партія України (об'єднана) [3] спрямовує програму на сприяння гармонізації міжнаціональних відносин, вільний розвиток національної, мовної самобутності. Окремо розкривається політика щодо російської етнічної спільноти; вказується на сприяння повноцінному і вільному розвитку російської мови і культури. Визнаючи існування проблеми навколо російської мови, партія наполягає на прийнятті на основі Європейської хартії закону про статус російської мови, що покликано забезпечити право російськомовних громадян безперешкодно використовувати рідну мову в усіх сферах суспільного життя. Особливо зазначається, що законодавче закріплення прав російської мови в Україні не суперечить стратегії розвитку української мови.

Розглянута нами програма партії «Союз» [3] підтримує модель етнополітики, засновану на принципі багатонаціональної єдиної України, рівності прав громадян незалежно від їх національної приналежності. У мовному питанні «Союз» виступає за рівні права розвитку української і російської мов спілкування, а також інших мов.

Виходячи з вищевикладеного, відзначимо, що політичні партії, які зосередили діяльність, в основному, локально – в цьому випадку в АРК, де вони широко представлені у місцевих радах і органах влади, мають помітну підтримку з боку регіонального співтовариства, яке характеризується специфічними переконаннями і поглядами. Таким чином партії, що успішно претендують на суспільну підтримку, відображають в своїх програмних документах властивий кримсь-

кій регіональній спільноті погляд на модель державної етнополітики за яким українська нація розглядається як багатонаціональне співтовариство, єднання українського і російського сегментів. Принциповим є усвідомлення необхідності зрівнювання статусу української і російської мов.

Далі розглянемо програмні документи політичних партій, чия електоральна база – як це виходить з практики – локалізована переважно у західних регіонах України. Нами проаналізовані програми Народного Руху України, Української народної партії, Конгресу українських націоналістів і Всеукраїнського об'єднання «Свобода».

Програма Народного Руху України [11] базується на ідеї «української національної демократії»: етнічною основою держави є українська нація, яка повинна консолідувати в політичну націю усіх громадян України незалежно від їх походження, на «базових цінностях української етнічної нації», першою з яких є українська мова. Реалізація національно-культурних прав етнічних груп здійснюється тільки в контексті ідеї про національний характер української державності. В розділі програми – «Етнонаціональна політика» метою державної етнополітики НРУ бачить гармонізацію міжнаціональних відносин, забезпечення інтересів етнічної більшості і національних меншин, збереження національної ідентичності корінних народів і національних меншин, усунення чинників міжнаціональної напруженості. Затверджуючи політику взаємоповаги між українською нацією і нацменшинами, повагу до мови, культури, кожного народу, НРУ принципово наполягає на тому, що єдиною державною мовою є українська мова. Загальне усвідомлення даного факту є заставою дружніх відносин між народами. Характерно, що партія демонструє вибірковий підхід, декларуючи забезпечення вільного розвитку поруч з державними також кримськотатарської, караїмської, кримчацької мов, культури, освіти цих народів, наполягає на «адекватному представництві» цих народів в органах влади в Криму. Пропонується модель преференції за етнічним принципом. НРУ також пропонує державну підтримку української діаспори, зокрема забезпечення її національно-культурних потреб.

Концепція гуманітарної політики держави побудована на жорсткому імперативі державної мови, всебічному її функціонуванні в усіх сферах суспільного життя на всій території. Пропонується державна підтримка україномовної книги, преси, мистецтва тощо. Навчальний процес у навчальних закладах здійснюється виключно державною мовою. Рух також підтримує право національних меншин на вивчення рідної мови, організацію преси рідною мовою, збереження культурних традицій, але про державну підтримку мова не йде.

Українська народна партія також засновує програму [12] на принципах «української національної демократії». Завдання державної етнополітики партія розподіляє на підтримку духовно-культурної спадщини українського народу, на затвердження української мови як єдиної державної та мови міжнаціонального спілкування, її поширення в усіх сферах життєдіяльності, протидію русифікації (переведення ЗМІ переважно у формат україномовних, всебічне сприяння розвитку україномовної друкованої продукції). Наявний парадокс: затверджується, що запропонована мовна політика сприяє розвитку мов і культури корінних народів і меншин. Партія визнає мови корінних народів і нацменшин, їх звичаї і культуру, але заперечує «будь-яке зіставлення мов інших народів або національних меншин» (ймовірно, щодо української мови), при цьому особливо вказується на російську мову, що підкреслює категоричне ставлення партії до цього феномена. Третій напрямок етнополітики в програмі УНП - співпраця з українським зарубіжжям як загальнонаціональна політика.

В основі політичної програми партії Конгрес українських націоналістів [13] – ідеологія націоналізму, яка виводить на передній план саме питання формування етнополітики. Її парадигма передбачає затвердження українських націона-

льних цінностей, політичних, соціальних і культурних прав української етнічної нації, подолання русифікації, космополітизму. Партія відкидає «космополітичну» ідею української політичної нації або слов'янської нації, в якій не фігурує виняткова роль українського етносу. Ключовими напрямками етнополітики є внесення у паспорт громадянина відмітки про національність, забезпечення прав української нації і її представників в усіх сферах суспільного життя на всій території України, захист державою зарубіжних українців.

Концепція забороняє домінування прав нацменшин над правами української нації, однак декларує забезпечення рівних прав громадян, підтримку культурних прав меншин, підтримує право депортованих народів на повернення. Однак пропонується переведення всієї системи освіти і виховання на українську мову, пріоритет розвитку україномовних навчально-виховних установ, україномовних книг і преси, витіснення російськомовних видань, домінування української національної культури в суспільстві. Пропонується державна протидія діяльності «представництв тих національних меншин», які перешкоджають відродженню української нації, нехтують українською мовою і культурою.

Програма ВО «Свобода» [14] презентує етноцентричну модель, де національність безпосередньо впливає на місце громадянина у державі. Партія наполягає на актуалізації відповідних особистих даних, передусім, через відмітку в паспорті, обов'язковій публікації про національність кандидатів на всі виборні посади тощо. Пропонується унормування «пропорційного представництва» в органах влади українців і представників нацменшин. Так, декларується модель преференції/обмеження прав за національною ознакою, що розглядається як застава захисту титульної нації. Концепція мовної політики будується на преференційному принципі. Пропонується впровадження закону «Про захист української мови», створення особливого державного органу – «державного комітету мовної політики», з повноваженнями щодо захисту і поширення української мови, регламентується вживання української мови у ЗМІ, скасовується оподаткування україномовного книговидавництва, забороняється видання підручників за рахунок держбюджету не українською мовою, запроваджується виняткове вживання української мови у викладанні, держслужбі тощо. Недотримання встановлених правил передбачає систему правової відповідальності. Характерно, що передбачена кримінальна відповідальність за будь-які прояви українофобії, однак не має відповідальності за «фобію» щодо будь-якої іншої національності в принципі. Традиційною для даного сегмента політичного спектра є політика із забезпечення умов для масового повернення в Україну етнічних українців та їх нащадків.

Таким чином, виявляються загальні риси, що притаманні партіям, які знаходять підтримку з боку саме «західної» регіональної спільноти. Це етноцентризм, вимоги щодо беззаперечного домінування єдиної державної мови, відмова від ідеї багатоскладової політичної нації, орієнтування державної політики на активне сприяння діаспори.

Проведений аналіз показує, що розв'язання державою питань етнонаціональної політики, як правило, є неодмінним атрибутом політичних програм партій в Україні. Ідеологія етнополітики, що пропонується партією, загальна концепція, механізми застосування мають важливе, нерідко ключове місце у програмних документах. Спостерігається така закономірність: чим на більший сегмент електорату намагається орієнтуватися партія (тобто її реалістичні амбіції), тим більш абстрактний характер має формулювання обраної етнополітичної моделі. Партії, представлені у парламенті, або які претендують на цей статус, більшою мірою схильні до політичного центрризму. Відповідно, особливостями партій, що упевнено займають вузьку електоральну нішу, – це дуже показово на регіональному рівні – є, по-перше, винесення питань етнополітики за значенням на ключове місце в програмі, по-друге, глибока деталізація цієї частини програми, по-третє, навмисна принципова по-

зиція у виборі досить крайніх ідеологічних моделей, що мають на увазі відомий ступінь конфлікту з частиною суспільства, що опонує.

Нами виявлені основні моделі етнонаціональної політики, що представлені в програмах партій, які мають в Україні стійкий, в ряді випадків загальнонаціональний електорат. Дані моделі засновуються на виборі підходів до розв'язання кількох ключових проблем суспільних відносин. Це усвідомлення природи української політичної нації і проблема реальної двомовності.

Так, ідеологія парламентських партій із загальнонаціональним електоратом (Партія регіонів, «Наша Україна», Народна партія, КПУ, СПУ) поділяє уявлення про українську політичну націю як про спільноту громадян України незалежно від їх національності. З локалізацією партій з південно-східного сектору країни, передусім, в Криму, акцент багатонаціональної, або більш конкретно - двокомпонентної, українсько-російської природи нації посилюється, до чого схильні Партія регіонів, КПУ, актуальні для Криму ПСПУ, «Російський блок», «Союз», СДПУ(о). Навпаки, партії західного сектору наполягають або на багатонаціональній природі нації з підкресленою українською етнічною основою («Наша Україна», НРУ, УНП), або на виключному збігу етнічної і політичної складової нації (КУН, «Свобода»). Примітно, що вибір моделі включає також ставлення партії до прав національних меншин. Варіюється вибір державної практики – від повної рівноправності і вільного розвитку національних культур, до преференції/обмеження за національною ознакою і до квотного, в залежності від національності, права на заняття посад. Також рідкістю є створення політики сприяння щодо української діаспори, актуальної для партій західного сектору і індиферентної для східного.

З усвідомлення природи політичної нації витікає позиція щодо мовного питання, яке як ключове вимагає однозначного висловлення певної позиції, в зв'язку з чим до конкретизації вдалися, в тому числі, і парламентські партії. Питання розглядається у двох системах цінностей – що базується на тому, що єдиною державною мовою в Україні є українська мова, і таке, яке схильне до унормування реально існуючої двомовності. Перша точка зору варіюється від констатації єдиної державної мови («Батьківщина»), до її поширення в усіх сферах на всій території («Наша Україна», НРУ, УНП), і до повного витіснення російськомовного компонента з суспільного життя (КУН, «Свобода»). Друга точка зору, як правило, просуває установлення російської мови як другої державної (Партія регіонів, КПУ, СПУ, всі локальні партії східного сектору), або зводиться до нейтральної готовності не протидіяти реальній мовній ситуації.

Важливо відмітити, що ці моделі відповідають поширеним в суспільстві ідеологічним стереотипам, інтенсивність яких має яскраву регіональну властивість. Таким чином, український народ, загалом володіючи набором певних поглядів, світоглядних переконань, має можливість в ході демократичних виборів обрати до представницьких органів влади політичні партії, чії програми відповідають поширеній суспільній позиції (пропорційно від ступеня її поширення). Партії, формуючи органи влади, отримують можливість здійснювати державну політику в сфері міжнаціональних відносин у відповідності зі своєю позицією, що відповідає позиції суспільства, у конкурентному середовищі, за компромісним узгодженням між собою. Таким чином, політичні партії виступають як інструмент формування державної етнополітики, що є відповідним до суспільного попиту.

Література.

1. Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. (зі змінами та доповненнями згідно із Законом України № 2222-IV від 08.12.2004 р.).
2. Урядовий портал // <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/archive>.

3. Офіційний веб-сайт Центральної виборчої комісії України // <http://www.cvk.gov.ua/>.
4. Офіційний веб-сайт Партії регіонів // <http://www.partyofregions.org.ua/meet/program/>.
5. Офіційний веб-сайт Блоку Юлії Тимошенко // <http://www.byut.com.ua/aboutus/manifest.php>.
6. Офіційний веб-сайт Народної партії // <http://narodna.org.ua/ua/about/programa/>.
7. Офіційний веб-сайт партії «Наша Україна» // <http://www.razom.org.ua/documents/443/>.
8. Офіційний веб-сайт Комуністичної партії України // <http://www.kpu.net.ua/program/>.
9. Офіційний веб-сайт Соціалістичної партії України // <http://www.spu.in.ua/about/programa>.
10. Офіційний веб-сайт Блоку Наталії Вітренко // <http://www.vitrenko.org>.
11. Офіційний веб-сайт Народного Руху України // <http://www.nru.org.ua/about/program/>.
12. Офіційний веб-сайт Української народної партії // <http://www.unp.ua/ua/pages/12.htm>.
13. Офіційний веб-сайт Конгресу українських націоналістів // <http://cun.org.ua/ukr/content/view/1364/66/>.
14. Офіційний веб-сайт Всеукраїнського об'єднання «Свобода» // http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/programa.

УДК 343.224.1

Юрій Харук

РОЛЬ І МІСЦЕ ШКОЛИ ТА СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Розглядаються механізми державного управління як категорія державного управління. Аналізується діяльність школи та служби у справах дітей, як суб'єктів профілактичного процесу та механізмів державного управління профілактикою правопорушень неповнолітніх в Україні.

Ключові слова: дитина, підліток, неповнолітній, молодь, сім'я, держава, школа, служба у справах дітей, правопорушення, злочин, профілактика, державне управління, органи державної влади.

Сьогодні проблема правопорушень неповнолітніх в Україні залишається досить актуальною і розглядається в різних ракурсах, серед яких велике значення набуває державне управління. Перед управлінською наукою постає завдання створення наукового підґрунтя та удосконалення діяльності у галузі профілактики правопорушень неповнолітніх. Роль таких органів, як служб у справах дітей та органів освіти, є очевидною у зв'язку із їхнім практичним завданням боротьби з правопорушенням неповнолітніх та зменшенням кількості правопорушень, скоєних неповнолітніми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми визначення механізму державного управління вказує, що певний внесок у висвітлення поняття «механізми державного управлін-

ня» зробила низка вчених, серед них А. Гладішев, В. Іванов, В. Патрушев, О. Єрьоменко-Григоренко, О. Ковалюк, О. Коротич та інші. Діяльність у сфері профілактики правопорушень неповнолітніх з точки зору управлінського аспекту визначається законодавством України. А. Гладішев, В. Іванов, В. Патрушев визначають механізми державного управління як спосіб організації управління суспільними справами, де взаємопов'язані методи, засоби і принципи, що і забезпечує ефективну реалізацію цілей управління [1]. О. Єрьоменко-Григоренко під механізмами державного управління розуміють систему технологічного, економічного, організаційного і соціального блоків, які включають їх елементи [2]. О. Ковалюк – систему форм, методів, важелів, інструментів, які використовуються в діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного їх забезпечення політикою на мікро- та макрорівні [3]. О. Коротич – певне знаряддя для здійснення цілеспрямованих перетворень [4].

Невирішеною раніше частиною загальної проблеми, якій присвячується означена стаття є висвітлення профілактичної діяльності школи та служби у справах дітей через призму механізмів державного управління.

Метою публікації є відображення механізмів державного управління профілактики правопорушень неповнолітніх як систему державних органів, в даному випадку – служб у справах дітей та школи, що призначені державою для здійснення управління процесом профілактики правопорушень неповнолітніх.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- висвітлити профілактику правопорушень неповнолітніх в ракурсі механізмів державного управління;
- проаналізувати діяльність служб у справах дітей та школи, як складових системи механізмів державного управління профілактикою правопорушень неповнолітніх;
- запропонувати шляхи удосконалення управлінської діяльності профілактикою правопорушень неповнолітніх.

У статті розглянуто механізми державного управління профілактикою правопорушень неповнолітніх як систему спеціалізованих органів і установ, за допомогою яких держава здійснює управління профілактикою. Школа та відділи у справах дітей виступають в якості елементів цієї системи. Профілактику поділяють на загальну та спеціальну, вона проводиться спеціалізованими державними органами та колективами, громадськими організаціями, самими громадянами. Служба у справах дітей разом із спеціалізованими ланками державних правоохоронних органів складає систему спеціально – кримінологічної профілактики. В багаторівневій та складній системі профілактики в якості спеціалізованих суб'єктів профілактики можна виокремити: органи внутрішніх справ та прокуратури, службу у справах дітей, кримінальну міліцію у справах дітей, приймальники – розподільники, загальноосвітні школи, спеціальні школи і профтехучилища, виправно – трудові колонії, суди. Вищі, середні, загальноосвітні школи проводять загальну профілактику.

На основі Закону України «Про загальну середню освіту» [7] держава здійснює управлінську діяльність системою освіти через Міністерство освіти та управління освіти, які контролюють та координують профілактичну роботу в навчальних закладах України. Управління навчально-виховним процесом ведеться в двох напрямках: управління професійним рівнем педагогів та управління якістю виховання школяра. Його учасниками виступають учні; керівники; педагогічні працівники, психологи, бібліотекарі; інші спеціалісти; батьки, або особи, які їх замінюють.

Виховний процес школи включає систему заходів, які передбачені для подолання таких негативних тенденцій, як бездоглядність, безпритульність та скоєння правопорушень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Мета

Виклад основного матеріалу

постановка проблеми

аналіз останніх досліджень і публікацій